

PŘEDMLUVA

(z tištěné formy PD)

Předkládáme veřejnosti sto osmdesátý pátý svazek „Československé statistiky“, který obsahuje definitivní výsledky zpracování statistiky přirozené měny obyvatelstva v republice Československé v roce 1947.

Také tento svazek je rozdělen na dva díly: I. díl obsahuje výsledky za české země, II. díl za Slovensko. Stejným způsobem byla uveřejněna data za rok 1945 ve svazku č. 178 a data za rok 1946 ve svazku č. 181. Zpracování za Slovensko uveřejňuje ve svých publikacích Slovenský plánovací úřad v Bratislavě.

Zpracování statistiky přirozené měny obyvatelstva v českých zemích v roce 1947 vyšlo ze skutečnosti, že koncem roku 1946 byl skončen hromadný odsun německého obyvatelstva (podle prohlášení ministra zahraničí dne 2. XII. 1947 v zahraničním výboru Národního shromáždění bylo z Československa odsunuto 2 256 000 Němců, z toho 1 464 000 do amerického a 792 000 do sovětského pásma) a že obyvatelstvo přítomné na území republiky počátkem roku 1947 je skutečnou novou populační základnou našeho státu. Z toho důvodu bylo zpracování přirozené měny obyvatelstva opět rozšířeno na veškeré obyvatelstvo, na rozdíl od zpracování za rok 1945 a 1946, které v detailu obsáhlo jen t. zv. neněmecké obyvatelstvo.

Vedle této významné odchylky a návratu k obvyklému způsobu zpracování jsou ostatní změny jen nepatrné. Tak především bylo možno opět uvést střední stavy i za města nad 10 000 obyvatelů a také střední stavy podle okresů jsou přesnější, díky soupisu obyvatelstva, který byl na území českých zemí proveden dne 22. května 1947, zatím co na Slovensku byl obdobný soupis, týkající se však pouze obyvatelstva civilního, proveden již 4. října 1946, a úhrn obyvatelstva tam byl pak dopočítáván a odhadován.

V t. zv. okresních tabulkách se setkáváme s daty o přirozené změně obyvatelstva v městech nad 10 000 obyvatelů. V roce 1947 zde nalézáme 57 měst v Čechách (z toho 3 statutární: Hl. m. Praha, Plzeň, Liberec), 28 na Moravě a ve Stezku (z toho 4 statutární: Zems. hl. m. Brno, Ostrava, Olomouc a Opava) a 24 na Slovensku (z toho 2 statutární: Bratislava a Košice). Sledujeme-li však střední stav obyvatelstva v těchto městech v českých zemích, vidíme, že 17 těchto měst v zemi České a 5 měst v zemi Moravsko-slezské má obyvatelů méně než deset tisíc. Ponechali jsme totiž v této skupině měst přechodně všechna města, která při sčítání roku 1930 nebo kdykoli později dosáhla počtu 10 000 obyvatelů, bez ohledu na to, že později - především po německém odsunu - klesla pod tuto hranici. V roce 1947 totiž ještě dávno nebylo obyvatelstvo definitivně usazeno, takže se dá předpokládat, že řada měst znovu dosáhne desetitisícové hranice. Udržení této skupiny pohromadě má tedy význam pro zachování souvislosti dat o přirozené změně obyvatelstva v této velikostní skupině jako celku. Stejně tak je zachováno toto hledisko, pokud jde o tak zvaná desetitisícová města, u tabulek přirozené měny podle velikostních skupin obcí (tab. 5 u sňatků, tab. 16 u narozených a tab. 5 u zemřelých). Zde však

všechny ostatní velikostní skupiny tvoří skutečně obce té velikostí, jak je uvedeno v citovaných tabulkách.

Dále je potřebí se zmínit o vypočítávání středních stavů a relativních čísel u měst a okresů, kdo jsou umístěny ústavy pro choromyslné. V středních stavech jsou počítáni i chovanci těchto ústavů. Avšak poměrná čísla jsou počítána ze středních stavů po odečtení chovanců těchto ústavů. Jejich přirozená měna (úmrtí) je počítána teprve v rámci zemského úhrnu, aby nezkrášlovala poměrná čísla městská a okresní.

Při zpracování byl zachován stejný postup a rozsah jako v dřívějších letech, avšak u sňatků jsme rozmnožili zpracování o tab. 9, obsahující data o sňatcích podle měsíců v kombinaci s povoláním a sociální příslušností ženicha.

Povolání a sociální příslušnost byly tříděny podle klasifikačního schématu pro zpracování soupisu obyvatelstva z 22. května 1947 a obsahuje schema t. zv. povolání osobního. Rodinní příslušníci a osoby na odpočinku jsou tříděni podle živitele, resp. podle svého dřívějšího povolání.

V tabulkách podle věku nebo věkových skupin se užívá u prvního věkového stupně nebo u první věkové skupiny označení věku až po hranici, kde začíná věk nebo věkový stupeň další (na př. -15, 15-19, 19-24 atd. znamená, že první věková skupina se týká osob, které ještě nedosáhly 15 let; dosud jsme ji označovali -14 let, ačkoliv obsahově obě označení zahrnují tentýž okruh osob).

U územních změn - mimo změny nepatrné - je nutno se zmínit o zřízení nového okresu se sídlem v Lanškrounu (od 1. 1. 1947). Ostatní změny nastalé během roku 1947 budou zachyceny podle zvyklostí až při zpracování následujícího roku 1948. Změny názvů, pokud byly provedeny v roce 1947, budou respektovány rovněž ve zpracování za rok 1948, nehledíc však k názvům na Slovensku, kde změny byly provedeny publikačně se zpětností, ačkoli k nim došlo až v roce 1948. V českých zemích zachováváme dosavadní způsob respektování změn až okamžikem, kdy k nim skutečně došlo.

Statistické zpracování tohoto svazku řídili po vědecké stránce Dr. Vladimír Srb, po technické stránce J. Šolínová, při tabelárních a publikačních pracích společně s F. Podhorou.

V Praze červenci 1950.

Dr. František Fajfr,

president státního úřadu statistického

Dr. Václav Sekera,

přednosta III/6 odboru